

Les 30

1 Bijvoeglijke of betrekkelijke bijzin

In Les 8 maakte je kennis met de bijvoeglijke bepaling. Deze geeft nadere informatie over een zelfstandig naamwoord en bestaat vaak uit een bijvoeglijk naamwoord, bijvoorbeeld:

1 Ὁ πονηρὸς τύραννος παιδίον ἔθυσεν. – De misdadige tiran offerde een kind.

In deze zin is πονηρὸς een bijvoeglijke bepaling bij τύραννος.

We kunnen πονηρὸς vervangen door een **zinnetje** met dezelfde betekenis als πονηρὸς, namelijk: ὃς πονηρός ἐστίν – die misdadig is:

2 Ὁ τύραννος, ὃς πονηρός ἐστίν, παιδίον ἔθυσεν.

Nu is ὃς πονηρός ἐστίν de bijvoeglijke bepaling bij Ὁ τύραννος.

In zin 2 is Ὁ τύραννος παιδίον ἔθυσεν de hoofdzin en ὃς πονηρός ἐστίν de bijzin.

We noemen zo'n bijzin een **bijvoeglijke** of **betrekkelijke bijzin**.

Hoe weten we van welk woord in de hoofdzin een bijvoeglijke bijzin de bepaling is?

Dat wordt aangegeven door een woord aan het begin van de bijzin (in ons voorbeeld ὃς): het **betrekkelijk voornaamwoord**. Dit woord staat namelijk in **hetzelfde geslacht** en **getal** als het woord waarbij het hoort (in ons voorbeeld Ὁ τύραννος, geslacht: *mannelijk*, getal: *enkelvoud*).

Een woord als Ὁ τύραννος gaat meestal vooraf aan de betrekkelijke bijzin. Daarom wordt het **antecedent** genoemd (Latijn: *antecedere* = voorafgaan / voorgaan).

In welke **naamval** staat het betrekkelijk voornaamwoord?

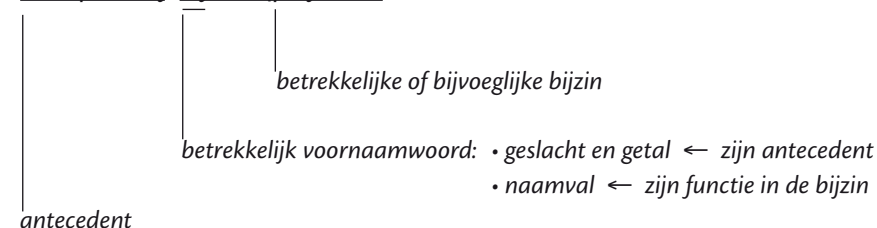
De naamval van het betrekkelijk voornaamwoord wordt bepaald door zijn **functie in de bijzin** (subject, object, indirect object, bijwoordelijke bepaling enz.).

In ons voorbeeld is ὃς het *subject* van de bijzin en staat dus in de *nominativus*.

ὃς staat dus in de *nominativus mannelijk enkelvoud*.

Samengevat:

Ὁ τύραννος, ὃς πονηρός ἐστίν, παιδίον ἔθυσεν.

Als antecedent doet vaak **οὗτος** (Les 26.2) dienst:

οὗτος, ὅς ... – degene/hij, die ...

Het betrekkelijk voornaamwoord kan ook zonder antecedent voorkomen:

Ὅς δίκαιός ἐστιν, οὐ βιάζεται. – Wie rechtvaardig is, pleegt geen geweld.

Het betrekkelijk voornaamwoord kan in alle naamvallen staan.

	M	V	O	
ev nom.	ὁς	ἡ	ὅ	<i>die, dat</i>
gen.	οὗ	ἧς	οὗ	<i>wie, wat</i>
dat.	ᾧ	ἣ	ᾧ	
acc.	ὄν	ἣν	ὄ	
mv nom.	οἱ	αἱ	ἅ	
gen.	ᾧν	ᾧν	ᾧν	
dat.	οἷς	αἷς	οἷς	
acc.	οὓς	ᾗς	ᾗς	

Let op!

ὁ ἡ οἱ αἱ zijn betrekkelijke voornaamwoorden

ὄ ἣ οἷ αἷ zijn lidwoorden

1 Zeus en Hera 1

Vertaal dit verhaal waarin Zeus weer eens wil 'vreemdgaan' en Hera probeert daar een stokje voor te steken. Maar vul eerst op de open plaatsen de juiste vorm van het betrekkelijk voornaamwoord ὅς ἡ ὅ in.

Zeὺς κόρην τινὰ καλὴν εἶδεν. Διὸ Ἥρα μεμφομένη εἶπεν αὐτῷ:

Φεῦγε¹ τήνδε τὴν κόρην, ... ὀρέγη. *gen.*

Φεῦγε τήνδε τὴν κόρην, ... ἔχειν βούλει. *acc.*

Φεῦγε τήνδε τὴν κόρην, ... τοὺς ὀφθαλμοὺς σου καταγοητεύει². *nom.*

Φυλάττου τὴν ὀργὴν μου, ... πολλὰ κακὰ ἔπαθες. *dat.*

Φύλαττε τὸν γάμον, ... ἔλαβες³. *acc.*

Φύλαττε τὸν γάμον, ... χαίρομεν. *dat.*

1 φεύγω: mijden, uit de buurt blijven van 2 καταγοητεύω: betoveren

3 γάμον λαμβάνω: een huwelijk .....

ὅστις

Behalve ὅς heeft het Grieks nog een betrekkelijk voornaamwoord: ὅστις. Dit is samengesteld uit ὅς en τις. Beide delen worden – op de al bekende manier – verbogen:

	M	V	O	
ev nom.	ὅστις	ἧτις	ὅτι	<i>hij/ieder die, al wie/wat</i>
gen.	οὐτινος	ἧστινος	οὐτινος	<i>wie, wat</i>
dat.	ὧτινι	ἧτινι	ὧτινι	
acc.	όντινα	ἦντινα	ὄτι	
mv nom.	οἵτινες	αἵτινες	ἅτινα	
gen.	ὧντινων	ῶντινων	ὦντινων	
dat.	οἷστισι(v)	αἷστισι(v)	οἷστισι(v)	
acc.	ούστινας	ἄστινας	ἅτινα	

Wanneer ὅστις als **betrekkelijk voornaamwoord** wordt gebruikt (nummer 6 in kader § 2, pag. 126), is het antecedent onbepaald:

Ὁ ἀνήρ ὃς ἐποίησε τοῦτο, κολάζεται. – De man **die** dat heeft gedaan wordt gestraft.
(*bepaald: de spreker en zijn toehoorders weten om wie het gaat*)

Ὁ ἀνήρ ὅστις ἐποίησε τοῦτο, κολάζεται. – De man **die** dat heeft gedaan wordt gestraft.
(*onbepaald: de spreker heeft niet een bepaalde man op het oog; het kan iedere man zijn*)

Het antecedent kan ook worden **weggelaten**:

Ὅστις ἐποίησε τοῦτο, κολάζεται. – Al wie dat heeft gedaan wordt gestraft.

Ἄτινα εἶδον θαυμαστά ἦν. – Al wat ik zag was bewonderenswaardig.

ὅστις komt naast τίς voor als **indirect vragend voornaamwoord** (nummer 2 in kader § 2):

Πυνθανόμεθα, οἵτινες ἀγωνίζονται ἐν Ὀλυμπίᾳ.

– Wij informeren, wie er in Olympia strijden.

2 Zeus en Hera 2

Vervolg het verhaal waarin Zeus zich niet laat weerhouden, maar ook Hera van geen opgeven weet.

Maak voor het vullen van de gaten een keus uit:

αἵτινες — ἄστινας — οὔστινας — ὦντινων

Ἄλλ' ὁ Ζεὺς τοῖς λόγοις οὐ πείθεται· διὸ ἡ Ἥρα αὐθις μέμφεται·

Φεῦγε τὰς κόρας, ... αἰὲ ὀρέγη. *gen.*

Φεῦγε τὰς κόρας, ... αἰὲ ἔχειν βούλει. *acc.*

Φεῦγε τὰς κόρας, ... τοὺς ὀφθαλμοὺς σου καταγοητεύουσιν. *nom.*

Χρὴ σε μὴ μόνον τὸν ἡμέτερον γάμον, ἀλλὰ καὶ τοὺς γάμους,

..... οἱ ἄνθρωποι ἔλαβον, σφάζειν. *acc.*

3 Soort bij soort

Deze 'woordenschat' bestaat uit groepjes van drie woorden die tot hetzelfde themaveld behoren, bijvoorbeeld *godsdiensdienst, arriveren, verzamelen, oorlog/vrede, meedelen, misdaad, geografie, waarheid/leugen*. Verzamel deze groepjes, vertaal ze en benoem het themaveld waartoe ze behoren.

παραγίνομαι — ἱερόν — ἀθροίζω — εἰρήνη — κηρύττω — ναός —

ἔρχομαι — πονηρός — τόπος — πόλεμος — συλλέγω — ἀλήθεια —

ἄγγελος — ἀγρός — κοινός — ζημία — μῦθος — κακοῦργος —

ἐχθρός — λέγω — χώρα — ἦκω — ψεύδομαι — θυσία

4 Een ondiep

Vertaal, maar vul eerst op de open plaatsen de juiste vorm van het betrekkelijk voornaamwoord ὅς ἢ ὅ in.

1 Φόνευσον τόδε τὸ θηρίον, ... διώκεις. *acc.*

2 Φόνευσον τόδε τὸ θηρίον, ... τὴν γῆν βλάπτει. *nom.*

3 Φόνευσον τόδε τὸ θηρίον, ... τὸ φάρμακον πολλοὺς ἤδη ἔβλαψεν. *gen.*

4 Φόνευσον τόδε τὸ θηρίον, ὅφ' .... πολλοὶ ἤδη διεφθίροντο. *gen.*

5 Φόνευσον τόδε τὸ θηρίον, ... οἱ γεωργοὶ ἤδη πολλοὺς ταύρους ἔθουον. *dat.*

Vervang nu de woordgroep τόδε τὸ θηρίον door τὴν Ὑδραν en voeg weer de juiste vorm van ὅς ἢ ὅ in.

5 Veel bewondering en blijdschap

Vertaal deze zinnen die elk een betrekkelijke bijzin hebben.

Let op: in zin 4 kun je *ὅτι* op twee manieren opvatten en vertalen.

- 1 Θαυμάζομεν τοὺς φίλους, οἱ ἀγωνίζονται ἐν Ὀλυμπίᾳ.
- 2 Οἱ φίλοι χαίρουσι ταῖς νίκαις, ὧν τυγχάνουσιν.
- 3 Οἵτινες ἀγωνίζονται ἐν Ὀλυμπίᾳ, θαυμάζονται.
- 4 Θαυμάζω, ὅτι λέγεις.

6 Benoem

Noem naamval, getal en geslacht van:

1 οὗτινος	3 αἰσισιν	5 οὔστινας	7 ὅτι
2 αἴτινες	4 ὅστις	6 ἄτινα	8 ὧντινων

2 Samenhang in vorm en betekenis 1

De vragende, onbepaalde, aanwijzende en betrekkelijke **voornaamwoorden** kunnen we als volgt in een overzicht onderbrengen. Ze vertonen namelijk samenhang in (*vorm* en) *betekenis*:

1 direct én indirect vragend	τίς; τίς	wie(?) 11 29
2 indirect vragend	ὅστις	wie 30
3 onbepaald	τις	iemand 29
4 aanwijzend	ὅδε	deze 27
	οὗτος	deze, die 26
	ἐκεῖνος	die 26
5 bepaald betrekkelijk	ὅς	die 30
6 onbepaald betrekkelijk	ὅστις	hij/ieder die, al wie 30

De tekst waarin een woord voor de eerste keer voorkomt, staat achter dat woord vermeld.

Les 31

Samenhang in vorm en betekenis 2

Eenzelfde samenhang als bij τίς enz. (Les 30.2). zien we ook bij πόσος en ποῖος:

1 πόσος(;) hoe groot/veel(?) 31	ποῖος(;) hoedanig(?) wat voor(?) 31
4 τοσοῦτος zo groot/veel 31	τοιούτος zodanig, zulk, zo'n, zo 31
5 ὅσος (zo groot/zoveel) als 31	οἷος (zodanig) als, zoals 31

In dit en het volgende overzicht zijn alleen de woorden opgenomen die in de teksten van dit boek voorkomen. Hierdoor ontbreken een aantal nummers.

Πόσος εἶ; – Hoe groot ben jij?

Τοσοῦτός εἰμι ὅσος ὁ φίλος μου. – Ik ben (net) zo groot als mijn vriend.

Ποία ἐστὶν ἡ ῥώμη σου;

– Hoedanig is jouw kracht? / Hoe is het met jouw kracht gesteld? / Hoe sterk ben je?

Οὐκέτι **τοιαυτή** ἐστὶν, **οἷα** ἦν πρότερον.

– Hij is niet meer zodanig als hij vroeger was.

Ik ben niet zo sterk meer als vroeger.

1 Duo's

Zoek bij de vormen in het ene vak de overeenkomstige vorm in het andere vak.

τοιαύτη τοιοῦτο τοιοῦτος
τοσαῦτα τοσαῦται
τοσοῦτω τοιούτου τοιούτῳ
τοσοῦτον τοσαύτης

οἷα ὅσαι ὅσα
οἷω ὅσης
ὅσῳ οἷου οἷον
ὅσον οἷω

Eenzelfde samenhang als bij τίς enz. zien we ook bij de volgende woorden:

1 ποῦ(;) waar(?) 11	ποῖ(;) waarheen(?) 8
4 ἐνθάδε hier 29	ἐνθάδε hierheen 29
ἐνταῦθα/ἐκεῖ daar, ginds 28/6	—
5 οὐ waar 31	οἶ waarheen 31
<hr/>	
1 πόθεν(;) vanwaar(?) 31	
5 ὅθεν vanwaar 31	
<hr/>	
1 πότε(;) wanneer(?) 31	πῶς(;) hoe(?) 31
3 ποτέ eens, ooit 23	—
4 νῦν nu, thans 10	ὡδε zo, op deze wijze 23
τότε dan, toen 16	οὕτως(ς) zo, op die wijze 11
5 ὅτε wanneer, toen 25	ὡς als, zoals 8
	ὡσπερ zoals, als 8

Πότε ἔρχεται;   – Wanneer komt hij?

Ἐρχεταιί ποτε.   – Eens komt hij.

Ἐρχεταιί τότε, ὅτε καιρός ἐστιν. – Hij komt dan, wanneer er een gunstig moment is.

2 Parthenon

Vertaal de volgende vragen over het Parthenon in Athene. Probeer ook de antwoorden te geven/vinden, eventueel met behulp van een encyclopedie of internet of ...

- 1 Πόσος ἐστίν ὁ ἐν ταῖς Ἀθήναις Παρθενών;
- 2 Τίς τοῦτον τὸν ναὸν ἠργάσατο καὶ τίνες αὐτὸν ἔλυσαν;
- 3 Πότε τὸ διαφθεῖρειν ἐγένετο;
- 4 Ποῦ οἱ Ἀθηναῖοι τοῦτον τὸν καλὸν μάρμαρον¹ ἠῦρον;
- 5 Πόσοι δημιουργοὶ τοῦτον τὸν ναὸν ἠργάσαντο;
- 6 Τίς θεὸς ἐν τούτῳ τῷ ναῷ ἐθεραπεύετο;
- 7 Ποῖον ἦν τὸ τῆς θεᾶς εἶδωλον;
- 8 Ἄρ' ἤδη εἶδες τοῦτον τὸν θαυμαστὸν ναόν;

¹ ὁ μάρμαρος: marmer

3 Vragen

Bij al deze vragen ontbreekt het vraagwoord. Vul deze gaten op met één van de drie vraagwoorden die telkens boven drie vragen staan. Vertaal vervolgens de vragen.

ποῦ — πόθεν — πόσα

1 ..... θαυμαζόμενα ἔργα ἦν ἐν τοῖς παλαιαῖς χρόνοις;

2 ..... ἦν ὁ λαμπρὸς τῆς Ἀρτέμιδος (gen.) ναός;

3 ..... ἦν ἐκεῖνος ὁ κακοῦργος, ὃς τοῦτον τὸν ναὸν ἠφάνισεν;

διὰ τί — ἄρα — πότε

4 ..... ἐκεῖνος ὁ κακοῦργος τὸν ναὸν ἠφάνισεν;

5 ..... ἐκεῖνος ὁ κακοῦργος τὸν ναὸν ἠφάνισεν;

6 ..... ἦν τύραννός τις, ὃς ἐν τῇ αὐτῇ νυκτὶ¹ ἐγένετο;

τίνος — τίς — ποῖος

7 ..... ἦν ὁ Μανσῶλου τοῦ δεσπότης τάφος²;

8 ..... ὁ Κολοσσός, ὃς ἐν Ῥόδῳ τῇ νήσῳ τοὺς παραγινομένους ξένους ἠσπάζετο, ἱερὸς ἦν;

9 ..... ἦν τοιοῦτος, οἷον πολλοὶ ἐκεῖνον γράφουσιν³;

¹ νυκτὶ dat.: nacht ² ὁ τάφος: graf ³ γράφω: beschrijven

4 Bibliofiel

Iemand heeft een boek uitgeleend, maar krijgt het niet in dezelfde staat terug. Dat geeft ruzie!

«Ποῦ ἐστὶν τὸ ἐμὸν βιβλίον;»

«Ἐνθάδε τὸ σὸν βιβλίον ἐστίν.»

«Τοιοῦτό ἐστὶν νῦν τὸ καλὸν βιβλίον.

Τὸ τοιοῦτο βιβλίον οὐκέτι ἔχειν ἐθέλω.

Σὲ ἐμοὶ νέον βιβλίον παρέχειν χρή.»

«Πόθεν ἀργύριον¹ λαβεῖν δυνατός εἰμι;

Οὐ τοσοῦτο ἀργύριον ἔχω, ὅσου τὸ βιβλίον ἄξιόν ἐστιν.»

¹ τὸ ἀργύριον: geld

5 Chaos – Kosmos

Als je nog vaak woorden met elkaar verwacht, oefen dan nog eens met deze twee reeksen vormen, dat wil zeggen: vertaal ze!

1 σπουδάζεις — σπουδῆν — σπεύδει — σπουδῆ — σπουδῆ — σπεύδει — ἐσπούδασαν — ἔσπευσεν

2 ἐργάζη — ἔργα — ἐργάζου — ἔργου — ἔρχη — κακούργος

Les 32

1 Toekomstige tijd

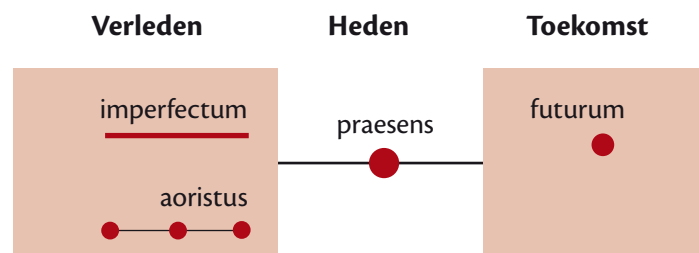
In de verhalen die je tot nu toe hebt gelezen, gebeurden de dingen in het **heden** of **verleden**. In zo'n verhaal hebben de werkwoorden de vorm van de tegenwoordige tijd (indicativus van het praesens) of de verleden tijd (imperfectum, indicativus van de aoristus).

In een verhaal komen soms ook handelingen en gebeurtenissen ter sprake die in de **toekomst** zullen plaatsvinden. Dan hebben de werkwoorden de vorm van een **toekomstige tijd** (Latijn: **futurum**) en gaat het om zinnen als:

Συμβουλεύσω τῷ υἱῷ μανθάνειν. – Ik **zal** mijn zoon aanraden te studeren.

In het Nederlands bestaat een toekomstige tijd uit een vorm van het hulpwerkwoord **zullen** plus een **infinitivus** (zal aanraden). Het Grieks heeft hiervoor aparte vormen (stam + uitgang), waaraan je kunt zien dat je met een futurum te maken hebt.

We breiden het schema uit Les 23.3 uit met het **futurum**:

Alleen tijd – geen aspect!

De vormen van de futurumstam geven alleen informatie over de **tijd**: de *toekomst*; ze geven niet – zoals vormen van praesens- en aoristusstam – informatie over het **aspect**.

Grieks futurum – Nederlands praesens

Vaak staan vormen van het futurum in een zinsverband dat al aangeeft dat de handeling of gebeurtenis in de toekomst zal plaatsvinden:

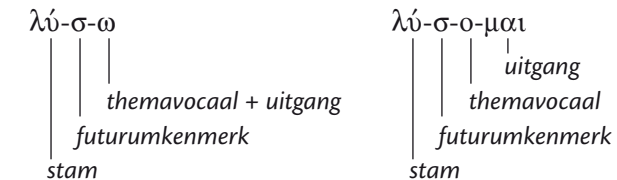
Ἐλπίζομεν ὑμᾶς **φυλάξειν** τοὺς φίλους.

– Wij hopen dat jullie je vrienden (zullen) **beschermen**.

In het Grieks wordt in zo'n geval consequent het *futurum* gebruikt. In het Nederlands kun je dan vaak ook met een vorm van het *praesens* volstaan.

2 Sigmatisch futurum

De vorming van het futurum is niet voor alle werkwoorden gelijk. De meeste Griekse werkwoorden hebben een **sigmatisch** futurum. Dit wordt gevormd door een **-σ-** aan de zuivere stam toe te voegen. Achter de zo verkregen **futurumstam** worden dezelfde uitgangen (= themavocaal + uitgang) geplaatst als van het praesens (Les 7 en 14):

Indicativus en infinitivus van het futurum **activum** en **medium**:

Indic. ev	λύσω	ik zal losmaken	λύσομαι	ik zal losmaken (voor me)
	λύσεις	jij zult ...	λύση	jij zult ...
	λύσει	hij zal ...	λύσεται	hij zal ...
mv	λύσομεν	wij zullen ...	λυσόμεθα	wij zullen ...
	λύσετε	jullie ...	λύσεσθε	jullie ...
	λύσουσι(ν)	zij ...	λύσονται	zij ...
Inf.	λύσειν	zullen losmaken	λύσεσθαι	zullen losmaken

De veranderingen, die de **-σ-** aan het einde van de futurumstam veroorzaakt, zijn dezelfde als bij de sigmatisch aoristus (Les 24):

ι of υ of tweeklank	geen verandering	λύω κελεύω	→	λύσω κελεύσω	losmaken bevelen
tandklank	verdwijnt	σπεύδω πείθω κολάζω	→	σπεύσω πείσω κολάσω	z. haasten overtuigen straffen
lipklank	+ σ → ψ	πέμπω γράφω κρύπτω	→	πέμψω γράψω κρύψω	zenden schrijven verbergen
keelklank	+ σ → ξ	διώκω ἄρχω φυλάττω	→	διώξω ἄρξω φυλάξω	vervolgen beginnen bewaken

Het futurum van εἰμί is gevormd van de stam ἔσ-. Het heeft de uitgangen van het medium:

Indic. ev	ἔσομαι	ik zal zijn
	ἔση	jij zult ...
	ἔσται	hij zal ...
mv	ἔσόμεθα	wij zullen ...
	ἔσεσθε	jullie ...
	ἔσονται	zij ...
Inf.	ἔσεσθαι	zullen zijn

Let op!

In de 3e pers. ev ontbreekt de themavocaal -ε-.

1 Medisch advies

Vertaal deze dialoog tussen een arts en zijn kwakkelende patiënt over de therapie die zij **zullen** gaan volgen.

- Ἰατρός τις συμβουλεύει νεανία νόσοις τισὶν πιεζομένῳ·
- «Κινδυνεύσεις, ὅτι οὐ γυμνάζη.
Ἐλπίζω σε τὴν ὑγίειαν¹ μηκέτι βλάψειν, ἀλλὰ φυλάξειν.
Μέλλω γὰρ τὸν βίον σου σώσειν.
Θεραπεύσω σε οὐ φαρμάκοις τισίν, ἀλλ' ἀναγκάσω τοῦ ὑγιαίνειν κήδεσθαι.»
- Ὁ δὲ νεανίας ἐπαγγέλλεται
- «Πείσομαι τοῖς λόγοις σου. Μέλλω γυμνάσεσθαι.
Γυμνασάμενος γὰρ ἰσχυρὸς ἔσομαι.»

1 ἡ ὑγίεια: gezondheid

2 'Zelfbeheersing'

Vertaal deze wijze raad aan een **toekomstige** heerser.

Δεῖ τοῦτον, ὅστις ἐτέρου ἄρξειν μέλλει, αὐτὸν ἑαυτοῦ πρῶτον ἄρχειν.

3 Sorteren

Teken in je schrift een tabel naar onderstaand voorbeeld. Zet de vormen van het activum in de eerste kolom en die van het medium in de derde. Doe dat in de gebruikelijke volgorde: ik – jij – hij enz. Zet de vertaling van deze vormen in de tweede en vierde kolom.

ἀπολύσουσιν — ἀθροίσομεν — βιάσεσθε — δέξονται — διαλεξόμεθα — ἐργάση — κηρύξω — κωλύσει — λείψεις — πιέσετε — ψεύσεται — σκένομαι

	Activum	Vertaling	Medium	Vertaling
ev 1e	.....	.....	.....	.....
2e	.....	.....	.....	.....
3e	.....	.....	.....	.....
mv 1e	.....	.....	.....	.....
2e	.....	.....	.....	.....
3e	.....	.....	.....	.....

4 De juiste

Van welke Griekse vorm zijn dit de juiste vertalingen?

Als je moeite hebt met deze opgave, vertaal dan als extra oefening ook de overige vormen.

- jij zult bekijken σκέπτη — σκέψεσθε — σκέψη — σκέψαι
- wij zullen maken ἐργασόμεθα — ἐργαζόμεθα — ἠργασάμεθα — ἐργάσομαι
- ik zal liegen ἐψεύσω — ψεύδομαι — ψευδομένη — ψεύσομαι
- wij zullen heersen ἄρξομαι — ἠρξάμην — ἄρχομεν — ἄρξομεν
- te zullen afkeuren μέμψασθαι — μέμψεσθαι — μέμψεσθαι — μέμψεσθε
- zij zullen verwarren ταραξουσιν — ταραξει — ταραξαι — ἐτάραξεν
- jullie zullen bevelen κελεύσατε — κελεύσετε — κελεύετε — ἐκελεύετε

5 Niks mee te maken!

Verklaar vanuit het klassiek Grieks dat in modern Grieks Τι σε μέλει; *Wat gaat jou dat aan?* betekent.

Les 33

Gemengde declinatie 1

Naast de o- en de η/α-declinatie kent het Grieks nog een derde declinatie. De naamwoorden, die volgens deze declinatie verbogen worden, vertonen opvallende verschillen: hun stammen eindigen op een medeklinker, een -ι, -υ of tweeklank. We spreken daarom van de **gemengde declinatie**.

Tot deze declinatie behoren zowel mannelijke, vrouwelijke als onzijdige woorden. Je kunt aan het lidwoord (en de betekenis) zien wat het geslacht van een woord is.

De uitgangen zijn dezelfde als die van τίς (Les 29), dat dus ook tot deze declinatie behoort.

Zelfstandige naamwoorden met stam op -ρ

ev nom.	—	ὁ ῥήτωρ	ὁ ἀνὴρ	ὁ πατήρ
gen.	-ος	τοῦ ῥήτορος	τοῦ ἀνδρός	τοῦ πατρός
dat.	-ι	τῷ ῥήτορι	τῷ ἀνδρί	τῷ πατρί
acc.	-α	τὸν ῥήτορα	τὸν ἀνδρα	τὸν πατέρα
voc.	—	(ὦ) ῥήτορ	(ὦ) ἄνερ	(ὦ) πάτερ
mv nom.	-ες	οἱ ῥήτορες	οἱ ἄνδρες	οἱ πατέρες
gen.	-ων	τῶν ῥητόρων	τῶν ἀνδρῶν	τῶν πατέρων
dat.	-σι(ν)	τοῖς ῥήτορσι(ν)	τοῖς ἀνδράσι(ν)	τοῖς πατράσι(ν)
acc.	-ας	τοὺς ῥήτορας	τοὺς ἀνδρας	τοὺς πατέρας
		<i>redenaar</i>	<i>man</i>	<i>vader</i>

De verbuiging van ἀνὴρ en πατήρ wijkt enigszins af van het voorbeeld ῥήτωρ:

πατήρ heeft twee stamvormen: πατερ- / πατρ(α)-.

In de dativus meervoud is ter vergemakkelijking van de uitspraak een -α- ingeslopen:

ἀνδράσι(ν), πατράσι(ν).

Net als πατήρ wordt verbogen: ἡ μήτηρ, μητρός - moeder

Nominativus en stam van de gemengde declinatie

Bij de woorden van de gemengde declinatie heeft de stam in de nominativus enkelvoud vaak een verandering ondergaan. Je kunt daardoor aan deze nominativus meestal niet zien wat de stam is.

Daarom wordt van deze woorden in de woordenlijst ook de genitivus ev vermeld:

ὁ ῥήτωρ, ῥήτορος

nom. ev ῥήτωρ

gen. ev ῥήτορ-ος → stam: ῥήτορ-

Deze genitivus wordt meestal verkort weergegeven, bijvoorbeeld: ὁ ῥήτωρ, -ορος.

1 Wegwezen jij!

Welke vorm hoort niet in onderstaande rijtjes thuis? Waarom niet?

De meeste woorden ben je nog niet eerder tegengekomen. Bekijk daarom eerst de rubriek *Nieuwe woorden* in het *Tekstboek*.

1 ῥήτορα — μητέρα — δημιουργόν — συμφορά

2 χειρός — πατράσιν — ἀνδρί — μάρτυρα

3 τόπος — μάρτυρος — μητρός — παιδός

Veranderingen

Door de -σ- van de uitgang ondergaat in de dativus meervoud de laatste letter van de stam vaak een verandering:

keelklank	+	-σι	→	-ξι	Les 33
tandklank	voor	-σι	→	verdwijnt	Les 33
ν	voor	-σι	→	verdwijnt	Les 34
ντ	voor	-σι	→	verdwijnt met 'vergoeding'	Les 35

Zelfstandige naamwoorden met stam op keelklanken (-κ/-γ/-χ) en tandklanken (-τ/-δ/-θ)

ev nom.	-ς/—	ὁ κήρυξ	ὁ παῖς	τὸ ὄνομα
gen.	-ος	τοῦ κήρυκος	τοῦ παιδός	τοῦ ὀνόματος
dat.	-ι	τῷ κήρυκι	τῷ παιδί	τῷ ὀνόματι
acc.	-α/—	τὸν κήρυκα	τὸν παῖδα	τὸ ὄνομα
mv nom.	-ες/-α	οἱ κήρυκες	οἱ παῖδες	τὰ ὀνόματα
gen.	-ων	τῶν κηρύκων	τῶν παίδων	τῶν ὀνομάτων
dat.	-σι	τοῖς κήρυξι(ν)	τοῖς παισί(ν)	τοῖς ὀνόμασι(ν)
acc.	-ας/-α	τοὺς κήρυκας	τοὺς παῖδας	τὰ ὀνόματα
		<i>heraut</i>	<i>kind</i>	<i>naam</i>

Ook voor deze declinatie geldt: zowel in het enkelvoud als in het meervoud van onzijdige woorden zijn de vormen van de nominativus en accusativus gelijk.

Alle onzijdige zelfstandige naamwoorden op -α worden verbogen als τὸ ὄνομα, -ατος.

2 Op de juiste plaats

Teken in je schrift een tabel naar onderstaand model. Zet de woorden in de eerste en derde kolom, zodat hun naamval en getal overeenkomt met hun positie. Vermeld de vertaling van de nominativus van elk woord in kolom twee en vier.

μητρός — ἄνδρα — γυναῖκες — χεῖρ —
ὀνομάτων — χάριτι — παῖδας — ῥήτορσιν

	Enkelvoud	Vertaling	Meervoud	Vertaling
nom.	.....	.....	.....	.....
gen.	.....	.....	.....	.....
dat.	.....	.....	.....	.....
acc.	.....	.....	.....	.....

3 Spelbreker

Welke vorm hoort niet in onderstaande rijtjes thuis? Waarom niet?

- 1 παισίν — γυναιξίν — ὀνόμασιν — παύουσιν
- 2 χάριτες — ἥλιπζες — παῖδες — χεῖρες

4 Gebed

Met deze woorden begint het 'Onze Vader', een belangrijk gebed voor veel christenen. Vertaal. Let op: het werkwoord – een vorm van εἶναι – ontbreekt.

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

5 Welke past?

Welk voorzetsel uit het linker vak kan een woordgroep vormen met een vorm uit het rechter vak? Vertaal de negen woordgroepen.

ἄνευ
σύν
πρός

πατρί μητρός ἄνδρα
μάρτυρα χάριτος γυναικί
παῖδα ῥήτορι χειρός

6 Sorteren

Teken in je schrift een tabel naar onderstaand voorbeeld. En zet de 24 vormen op hun juiste positie op grond van de criteria: declinatie, naamval en getal. Voeg ook de vertaling toe.

	Gem. decl.	Betekenis	o-decl.	Betekenis	η/α-decl.	Betekenis
ev nom.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
gen.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
dat.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
acc.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
mv nom.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
gen.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
dat.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
acc.	.....	.....	.....	.....	.....	.....

ῥήτορα — βασιλεία — βαρβάρους — εἰδωλα — ὄνομα — ἄνδρός — τόπος —
σπουδῆς — ἡμέραις — πλοῦν — πατρί — παῖδες — δόξαι — ποταμοῦ —
μισθῶν — χερσίν — συμφορᾶ — νῶ — ζημίας — μητέρων — ἐνιαυτοῖς —
εἰρηνῶν — σιγῆν — μάρτυρας

7 Wie hoort bij wie?

Links staan vormen van de gemengde declinatie, rechts de vertalingen ervan. Zoek vorm en vertaling bij elkaar. Noteer als 16-p enz.

- 1 χεῖρες
- 2 χάριν
- 3 παισίν
- 4 μάρτυρα
- 5 πατράσιν
- 6 ὀνομάτων
- 7 μάρτυς
- 8 ὄνομα
- 9 ἄνδρα
- 10 γυνή
- 11 χειρί
- 12 πατήρ
- 13 γυναῖκες
- 14 μητέρας
- 15 παῖς

- a vrouwen *nom.*
- b man *acc.*
- c dank *acc.*
- d vrouw *nom.*
- e vaders *dat.*
- f vader *nom.*
- g kinderen *dat.*
- h kind *nom.*
- i namen *gen.*
- j moeders *acc.*
- k getuige *nom.*
- l handen *nom.*
- m getuige *acc.*
- n hand *dat.*
- o naam *dat.*

Les 34

Gemengde declinatie 2

Naamwoorden met stam op -v

		M/V		O
ev nom.	—	ὁ τέκτων	σώφρων	σώφρον
gen.	-ος	τοῦ τέκτονος	σώφρονος	σώφρονος
dat.	-ι	τῷ τέκτονι	σώφρονι	σώφρονι
acc.	-α/—	τὸν τέκτονα	σώφρονα	σώφρον
mv nom.	-ες/-α	οἱ τέκτονες	σώφρονες	σώφρονα
gen.	-ων	τῶν τεκτόνων	σωφρόνων	σωφρόνων
dat.	-σι	τοῖς τέκτοσι(ν)	σώφροσι(ν)	σώφροσι(ν)
acc.	-ας/-α	τοὺς τέκτονας	σώφρονας	σώφρονα
		handwerker	verstandig	

De bijvoeglijke naamwoorden die je tot nu toe in de teksten bent tegengekomen, worden verbogen als de zelfstandige naamwoorden van de o- en de η/α-declinatie. Ze hebben in de nominativus enkelvoud een aparte vorm voor het mannelijk, vrouwelijk en onzijdig: -ος, -η/-α, -ον. Er zijn ook bijvoeglijke naamwoorden die worden verbogen als de zelfstandige naamwoorden van de gemengde declinatie. De meeste hebben **twee uitgangen**, dat wil zeggen: geen aparte vorm voor het mannelijk en vrouwelijk. Van het onzijdig hebben alleen de nominativus en accusativus een aparte vorm.

In het kader zie je dat het bijvoeglijk naamwoord σώφρων op dezelfde wijze wordt verbogen als ὁ τέκτων.

Voor de dativus meervoud geldt: τέκτοσιν ← τέκτοσιν en σώφροσιν ← σώφροσιν.

1 Bij de spelen

Vertaal deze tekst over belangstellenden en niet altijd eerlijke deelnemers bij de Olympische spelen.

- 1 Πολλοὶ Ἕλληνες συνήλθον¹ εἰς τοὺς ἀγῶνας.
- 2 Οἱ τοῖς ἀγῶσιν παραγενόμενοι οὐ μόνον πολῖται πολλῶν πολιτειῶν ἦσαν, ἀλλὰ καὶ ἡγεμόνες χωρῶν τινῶν.
- 3 Τούτοις τοῖς ἡγεμόσιν ἔμελεν τῶν ἵππικῶν² ἀγῶνων.
- 4 Οἱ ἀθληταὶ ἐνίοτε οὐ σώφρονες ἦσαν, ὅτι καὶ μηχαναῖς τισιν τῆς νίκης ὠρέγοντο.
- 5 Οἱ Ἕλληνες τὰς μηχανὰς οὐ μόνον ἄφρονας, ἀλλὰ καὶ ἀνοσίους³ ἐνόμιζον.

1 συν-έρχομαι = ... 2 ἵππος = ..., dan zijn ἵππικοὶ ἀγῶνες ..... 3 ἀνόσιος: goddeloos

2 Op de juiste plaats

Teken in je schrift een tabel naar onderstaand model. Kies uit het vak een bijvoeglijk naamwoord dat congrueert met een woord uit de eerste kolom en zet dat in de tweede kolom op zijn plaats. Vul daarna de overige kolommen in.

	Bijv. naamw.	Naamv.	Getal	Betekenis
μεγάλη	τέκτονος	.....	.....	.....
μακαρίων	κήρυκι	.....	.....	.....
σοφοῦ	ἡγεμόνες	.....	.....	.....
πολλήν	Ἕλλησιν	.....	.....	.....
ἄλλω	ἀγῶνας	.....	.....	.....
παντοίους	χάριν	.....	.....	.....
ἄφρονες	ἀνδρῶν	.....	.....	.....
σώφροσιν	χείρ	.....	.....	.....

3 Welke vorm wordt het?

Voeg aan onderstaande woorden de congruerende vorm van πονηρὸς καὶ ἄφρων toe.

τὸν	τέκτονα	τῷ	μάρτυρι
τῆς	γυναικός	αἱ	μητέρες
τοὺς	ρήτορας	ταῖς	παισίν

4 Herakles naar Kreta

Na het volbrengen van zijn twaalf heldendaden voor Eurystheus vertrekt Herakles naar Kreta om koning Minos uit de problemen te helpen. In elke zin staat een participium. Probeer hiervan in je Nederlandse zin een 'mooie' vertaling te geven.

- 1 Ἡρακλῆς οὐκ ἔκαμνεν μαχόμενος ἐπὶ¹ θηρία δεινά.
- 2 Διὸ μετὰ τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ πόνον εἰς τὴν Κρήτην ἦλθεν βουλόμενος ταῦτόν τινα λαβεῖν.
- 3 Μίνως γὰρ ταῦτόν τινα καλὸν καίπερ τῷ Ποσειδῶνι θύσειν ἐπαγγελλόμενος εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀγέλην² ἐδέξατο³.
- 4 Ὁ Ποσειδῶν τῷ τῆς Κρήτης ἡγεμόνι ὀργιζόμενος προέτρεψε τὸν ταῦτον τοὺς τῆς νήσου ἀγροὺς διαφθεῖρειν.
- 5 Ὁ δὲ Ἡρακλῆς μάλα ἰσχυρὸς ἦν, καὶ τοῦ ταύρου περιγενόμενος ἤνεγκεν αὐτὸν εἰς Μυκῆνας.

1 ἐπὶ + acc.: welk voorzetsel kies je? 2 ἡ ἀγέλη: kudde 3 (hij) had opgenomen

5 Wie hoort er niet bij?

Welke vorm hoort niet in onderstaande rijtjes thuis? Waarom niet?

- 1 γυναῖκες — καρδίαι — υἱοί — θύραι
- 2 κήρυκας — ἀνδρῶν — τέκτονες — ἵπποις
- 3 μάρτυρος — χειρί — ἡγεμόνα — ἀγώνων
- 4 σωφρόνων — ἄφρων — ἀμείνονα — ὅλοις
- 5 χάριτι — κήρυκες — ἀγών — τέκτονες
- 6 ἀγῶνος — πατρός — ποταμός — Ἑλληνας

6 Sociaal – a-sociaal

Als je in het Nederlands het woord *eerlijk* kent, weet je ook wat *on-eerlijk* betekent, en dat geldt ook voor woorden als *sociaal* en *a-sociaal*. In het Grieks treffen we hetzelfde verschijnsel aan: δῆλος = ..., dan betekent ἄ-δηλος?

Als je hierop let, kun je van veel woorden de betekenis weten zonder die apart te leren. Doe daar je voordeel mee! Je zou nu de betekenis van de volgende bijvoeglijke naamwoorden kunnen vaststellen.

ἄ-δικος	ἄ-κίνδυνος	ἄ-νίκητος	ἄ-φωνος
ἄ-δύνατος	ἄ-κόλαστος	ἄ-νομος	ἄν-ανδρος
ἄ-θάνατος	ἄ-λογος	ἄ-νοσος	ἄν-άξιος
ἄ-θεος	ἄ-γαμος	ἄ-παίδευτος	ἄν-ίερος

7 Chaos – Kosmos

Als je nog vaak woorden met elkaar verward, oefen dan nog eens met deze twee reeksen vormen, dat wil zeggen: vertaal ze.

τέκτων	τέκτονα	ἀγῶνες	ἀγρούς
τέκνον	τέκνα	ἄγομεν	ἀγώνων
τεχνῶν	τίκτουσιν	ἀγωνίζη	ἄγονται
ἔτεκον	τέκτοσιν	ἀγῶνι	ἄγουσιν

Anders gezegd

1 Ὁ Λυκούργος τοὺς νόμους οὐ γράψαι λέγεται.

- Er wordt gezegd dat Lykourgos de wetten niet heeft opgeschreven.
- Men zegt dat Lykourgos de wetten niet heeft opgeschreven.

2 Τὸν Λυκούργον τοὺς νόμους οὐ γράψαι λέγουσιν.

- Ze zeggen / Men zegt dat Lykourgos de wetten niet heeft opgeschreven.

De inhoud van zin 1 in de n.c.i. (Les 28.1) kan ook in de vorm van een a.c.i. (zin 2) worden weergegeven.

Les 35

Gemengde declinatie 3

Naamwoorden met stam op -ντ

			M	V	O
ev nom.	—	ὁ γέρων	ἐκῶν	ἐκούσα	ἐκόν
gen.	-ος	τοῦ γέροντος	ἐκόντος	ἐκούσης	ἐκόντος
dat.	-ι	τῷ γέροντι	ἐκόντι	ἐκούσῃ	ἐκόντι
acc.	-α/—	τὸν γέροντα	ἐκόντα	ἐκούσαν	ἐκόν
voc.	—	(ὦ) γέρον	—	—	—
mv nom.	-ες/-α	οἱ γέροντες	ἐκόντες	ἐκούσαι	ἐκόντα
gen.	-ων	τῶν γερόντων	ἐκόντων	ἐκουσῶν	ἐκόντων
dat.	-σι	τοῖς γέρουσι(v)	ἐκουσι(v)	ἐκούσαις	ἐκούσι(v)
acc.	-ας/-α	τοὺς γέροντας	ἐκόντας	ἐκούσας	ἐκόντα

oude man   *vrijwillig*

Bijvoeglijke naamwoorden met een stam op -ντ hebben drie uitgangen. In het kader zie je dat de mannelijke en onzijdige vormen worden verbogen volgens de gemengde declinatie (ὁ γέρων), de vrouwelijke volgens de η-/α-declinatie, dus als δόξα (Les 28.1).

Voor de dativus meervoud geldt: γέρουσιν ← γέροντσιν en ἐκουσιν ← ἐκόντσιν.

Door het uitvallen van -ντ- wordt de -ο- verlengd tot -ου- ('vergoeding').

1 ἐκῶν en ἄκων

Zet op de open plaatsen in de eerste kolom de congruerende vorm van ἄκων, in de tweede die van ἐκῶν. Vertaal de zo verkregen zinnen.

Ὁ παῖς ..... μανθάνει.	Νομίζω τὸν παῖδα ..... μανθάνειν.
Τὰ τέκνα ..... μανθάνει.	Νομίζω τὴν παῖδα ..... μανθάνειν.
Αἱ παῖδες ..... μανθάνουσιν.	Νομίζω τοὺς παῖδας ..... μανθάνειν.
Οἱ παῖδες ..... μανθάνουσιν.	Νομίζω τὸ τέκνον ..... μανθάνειν.
Ἡ παῖς ..... μανθάνει.	Νομίζω τὰς παῖδας ..... μανθάνειν.
	Νομίζω τὰ τέκνα ..... μανθάνειν.

2 Geen schijn van kans

Pelops wil met Hippodameia trouwen, maar haar vader Oinomaos geeft hem weinig kans op succes. Vertaal.

- 1 Οἰνόμαος ἄρχων τῆς Ἥλιδος ἐστίν· ὁ Πέλοψ τοῦτον τὸν ἄρχοντα ἰκετεύει·
«Ἐκὼν παρεγενόμενην· βούλομαι γὰρ τὴν κόρην σου οἴκαδε ἀγαγέσθαι.
Καὶ Ἴπποδάμεια οὐκ ἄκουσα πείσεταιί μοι.»
- 2 Ὁ δὲ Οἰνόμαος ἀποκρίνεται· «Αὕτη ἡ εὐχή καταγέλαστος¹ καὶ ἄφρων ἐστίν.
Ἐγὼ γὰρ κρείττων ἦν πολλῶν νεανιῶν καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι περιεγενόμενην αὐτῶν.
Διὸ καὶ σοῦ ἀμείνων ἔσομαι καὶ φονεύσω σε.»

1 twee uitgangen!

3 Herakles op Kreta

Vertaal en verklaar de beide genitivi.

Ἡρακλῆς κρείττων τοῦ ταύρου ἐστίν καὶ περιγίγνεται τοῦ δεινοῦ θηρίου.

4 Wie hoort bij wie?

Links staan vormen van de gemengde declinatie, rechts de vertalingen ervan. Zoek vorm en vertaling bij elkaar. Noteer als 16-p enz.

- 1 γυναῖξί
- 2 ἀγῶνας
- 3 ἄρχοντες
- 4 ὀνόματος
- 5 μάρτυρες
- 6 γέρουσιν
- 7 ἀνδρός
- 8 χεῖρα
- 9 ἐκοῦσαι
- 10 σωφρόνων
- 11 ἡγεμών
- 12 μητρί
- 13 ἐκὼν
- 14 παίδων
- 15 ἀνὴρ

- a oude mannen *dat.*
- b wedstrijden *acc.*
- c aanvoerder *nom.*
- d hand *acc.*
- e verstandig *gen. m/o mv*
- f jongens *gen.*
- g man *gen.*
- h moeder *dat.*
- i getuigen *nom.*
- j vrijwillig *nom. v mv*
- k archonten *nom.*
- l naam *gen.*
- m vrouwen *dat.*
- n man *nom.*
- o vrijwillig *nom. m ev*

5 Pechvogel

Wat zou het modern Griekse woord γεροντοκόρη betekenen?

